

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתְּיָצְבוּ בְּאֶהֱל מוֹעֵד:
 10 וַיֵּרָא יְהוָה בְּאֶהֱל בְּעִמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד עִמּוּד
 הָעָנָן עַל־פֶּתַח הָאֶהֱל: 11 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 הַנֶּגֶד שָׁכַב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעַם הַזֶּה וְזָנְהוּ |
 אַחֲרַי | אֱלֹהֵי נְכַר־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בְּאֶ־שָׁמָה
 בְּקִרְבּוֹ וַעֲזָבֵנִי וְהִפִּיר אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ:

תו"א וילך משה. סופה יג: (טו) ויאמר ה' אל. סנהדרין 5: וקם העם הזה. יומא נב:
 רש"י

(יד) ואצונו - ואזרזנו: (טז) נבר הארץ - גויי הארץ:

העמק דבר

אופן הדבור הזה לאופן הדבור שהיה עם אהרן ומרים, דבאהרן ומרים כחייב וירד ה' בעמוד ענן פתח האהל, משמעו שמתחלה כשירד עמד שם, משא"כ כאן מתחלה התרחקה למשה באהל, אלא שאח"כ יצא לפתח האהל, והיינו משום שהיה בא למכלית השפעת אור תורה שבכתב שמקומו באהל מועד, על כח תורה שבש"פ שהוא מחוץ לאהל: (טו) וקם העם הזה וזנה וגו'. וכל הענין עד סוף פסוק כ"א, נראה עיקר המאמר נשנה שמי פעמים, וזה פלא, וגם יש שינוים דבמקרא שאנו עומדים כחייב וזנה ובמקרא כ' כחייב ופנה, ועוד הרבה שינוים כאשר יבואר לפנינו, אבל יש לדעת דזו הפרשה הוא מאמר נבואי על שני זמנים שעבדו ישראל ע"ז בשני אופנים, הא' בימי השופטים עד שמואל הנביא, והב' בימי מלכי ישראל ויהודה הרשעים, ולהסביר הדל הענינים יש להסביר ע"פ משל אשה הזונה אחר בעלה, שהרי ישראל נמשלו לאשה בכ"מ צנזיאים ובגמ' יומא דנ"ב משל לכלה כו' ועוד הרבה, והנה יש אשה אוהבת את בעלה ורוצה שגם הוא יאהבנה ויתן לה כל זרכה, אלא שמתמת שהיתה רגילה עם נואפים וסריקין, והזוהירה שלא תסית דעת מלהזרה מהם, והיא לא נוהרה ונמשכה אחריהם ונתנה במקרה, והרבה חברים רעים עושים, והבעל מקנא הרבה על זה

בקראי ולהעמיד כח תורה שבש"פ. וכך הפי' לעיל כ"ד ח' כאשר ציחם וע"ש, ובס' בראשית וי' ה' אלהים על האדם וגו' ע"ש, אלא דשם הוא בענין א' צמה שאמר מכל עץ הגן וגו', וזה דברי קבלה היינו שבע מצות, וכאן היה הנווי דבר בפ"ע לדקדק בכל התורה, ויאמר חזק ואמץ בהנהגת ישראל, והכי תניא בספרי פ' פנחס ו'ו את יהושע, וזהו על דברי תלמוד, וה"נ הפי' ואצונו אזהירו: וי"ך משה ויהושע - מבואר שלא שלח משה אחריו שיבא לאהל מועד, אלא הלך בעצמו ליהושע וקראו והלכו יחדיו לאהל מועד: (טו) וירא ה' באה"ג וגו'. בכל פרשיות שבחזרה כשדבר ה' עם משה היה הענין פרוש על הכרובים בקדש הקדשים, ומשה היה עומד בין בדי ארון במקום הבליטה כמש"כ בס' שמות כ"ו ל"ג, וזאת כשדבר ה' עם אהרן ומרים כחייב וירד ה' בעמוד ענן ויעמוד פתח האהל ויקרא אהרן ומרים וכמו שביארנו שם, וכן כאן כשרצה להאזיל מדבריו למשה על יהושע, כמו שהיה בימי שבעים וקנים, דכחייב וירדתי ודברתי עמך שם ואכלתי מן הרוח אשר עליך וגו', מש"ה עמד פתח האהל ודבר עם משה כל המאמר הנך שוכב וגו', וזוה הדבור נאלל רוח ה' על יהושע, וי' עליו ויאמר חזק ואמץ וגו' ומכ"מ לא נשחיה

וְאָז מִשֶּׁה וַיהוֹשֻׁעַ וְאַתְעֲתְדוּ בְּמִשְׁפַּן זְמַנָּא: טו וְאַתְגְּלִי יִי בְּמִשְׁפָּנָא בְּעִמּוּדָא
 דְּעֵנְנָא וְקָם עִמּוּדָא דְּעֵנְנָא עַל תְּרַע מִשְׁפָּנָא: טז וְאָמַר יִי לְמִשֶּׁה הָא אֲתָ
 שְׂכִיב עִם אֲבֹהֶתְךָ וַיְקִיּוּם עִמָּא הֲדִין וַיִּטְעִי בְּתַר טַעֲוֹת עַמִּי אֲרַעָא דִּי
 הוּא עָלִיל לְתַמְזָן בְּיַגְיָהוֹן וַיִּשְׁבְּקוּן דְּחַלְתִּי וַיִּשְׁנֹן יַת קִבְמִי דִּי גְרִית עִמָּהוֹן:
 העמק דבר

ומרחיק עצמו ממנה וגם מושך פרנסתה ממנה, וזה גורם לה להיות מוספת לזנות ולהתקרב לאחרים שלא ברצונה האמיתי, אלא מחמת שבעלה מתרחק ממנה וכסבורה שבעלה שונאה בתכלית, ואינו רוצה להיות עוד עמה, וא"כ היא מוכרחת ליקח את זרים, ובאמת אלו היה זה דעת היתה מבקשת את בעלה שימחול לה על זנות הראשון שזנתה במקרה מחמת חברים רעים שלא נשמרה מהם, אבל היא לא כן עשתה, אלא כל שבעלה מתרחק ממנה היא מוספת לזנות ואומרת שבעלה גורם לזה, כך היה צימי השופטים, שחללת ע"ז היה משום שהיו בקרב הגוים שבעה עממין, ולא נזהרו בזה שהתרה יהושע בזה, ועמה הסירו את אלהי הנכר וגו' כמש"כ לעיל ל' ט"ו, והיה ע"ז זו בתורת זנות, והקב"ה הרחיק עצמו מהם ודבר ה' היה יקר צימים ההם, ומה הגיעו לע"ז אפילו שאינם משבעה עממין. אבל צימי מלכי ישראל ויהודה אחר בנין הבית, היה הענין דומה לאשה שבעלה רודף אחריה באהבה ימירה, והיא מרוב שלוה אינה רוצה לסבול דרכיו וזהירות יתרה שמטיל עליה, על כן היא מבקשת דרכים שיטנאה בעלה ויגרשה, וכסבורה שאם תנשא לאחר יהיה טוב לה בלי זהירות כל כך שעליה לפני בעל זה, על כן היא עושה תועבות כאלה שלא היתה ראויה לכך לפי חין ערכה ושכלה, אלא הכל כדי שימאסנה בעלה ויפליג דעתו ממנה, ובעלה עדיין רודף אחריה, עד שאח"כ באמת אינו יכול לסבול עוד וקוצף עליה ומרחיקה מציבות בתכלית הרחוק, ומשגת כמה נרות, אז נזשה לשוב לבעלה וכסבורה שלא ישוב עוד לקחתה, אחר שהרבתה מעשים שימאסנה, כך היה ישראל ברוב שלוה, ורוה"ק היה לרוב אפילו צימי אחאז כידוע, אבל המה עבדו ע"ז ושאר תועבות כדי להכעיסו למען ירחיק הקב"ה שכינתו מהם, שקשה היה עליהם להיות נזהרים בתורה ומזות שהטיל עליהם, ומשבו

שכאשר יפליג הקב"ה שכינתו מהם, אז יהיה פרנסתם ע"י מלכת השמים כמו כל האומות, עד אשר קצף ה' עליהם והרחיקם, והיו מדמים שאי אפשר לקוות עוד שישיגו ה' עליהם וכדכתיב בס' ירמיה מדוע אמרו עמי רדנו, וכמו שציארנו מזה בספר ויקרא כ"ו ל"ו ואלוהיך. ועמה נשוב לסדר המקרא, וזנה - תחלת ע"ז היה במקרה בתורת זנות, והסיבה לזה, אחרי אלהי נכר הארץ - וכפרש"י גוי הארץ, ומפרש עוד אשר הוא בא שמה בקרבנו - באשר ישראל יושב עמו, ודייק המקרא עוד שמה - דגם ישיבת ארץ ישראל גרם לזה, כדאיחא במדרש שה"ש עה"פ רחלתי את רגלי איככה אטנפס, שאמרה כנסת ישראל שאותו המקום משיאני לע"ז על כן נכשלו דהרבה שכנים עושים והמקום גורם: ועזבני - מלהיות כרוך ודבוק באהבתי, כמו שהזהירום משה ויהושע והטו את לבבכם כמש"כ לעיל ל' ט"ו, כי אז לא היו נפתים אחר נכר הארץ, אבל המה עזבני: והפר את בריתי אשר ברתי אתו - כי אם כה מעשו להם מוזכותיהם תמונו וגו' כדכתיב לעיל ו' ה' וצפ' ראה [י"צ ג'], זה הצריח הפרו, אבל לא רצו להפר את הצריח בשלימות שלא יהא הקדוש ברוך הוא משגיח עליהם, אלא הפרו את אשר הצטיחו להקב"ה. וכל אלה טעמים וקצות שגורם להם לזנות, משום שהוא בא שמה לארץ ישראל שהמקום גורם, ובקרב שבעה אומות, ומשום שמתחלה עזבני, וגם היפר את צריחי, להיות מטה דעתם ולבצם לאהבת ה' על כן הגיעו לע"ז. ולפי דברינו מדויק סדר המקרא דכתיב תחלה וזנה אחרי אלהי וגו' ואח"כ והפר את צריחי, והי' ראוי לכמוצ תחלה והפר את צריחי ואח"כ וזנה אחרי וגו', כדכתיב לעיל כ"ט מקרא כ"ד וכ"ה על אשר עזבו את צריח וגו' וילכו ויעבדו וגו', אבל לדברינו הוא טעם היאך וזנה, משום שהיפר את צריחי וגו', שלא הטו את לבבם

וַחֲרָה אִפִּי בּוֹ בַיּוֹם הַהוּא וְעִזְבֹתַיִם וְהִסְתַּרְתִּי
פָּנַי מֵהֶם וְהָיָה לֹאֲכָל וּמִצָּאָהוּ רַעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת
וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עָלַי כִּי־אֵין אֱלֹהֵי בְּקַרְבִּי
מִצָּאוֹנֵי הַרְעוֹת הָאֵלֶּה: ^{יח} וְאֲנֹכִי הִסְתַּר אִסְתִּיר
פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל־הַרְעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי
פָּנָה אֶל־אֱלֹהִים אַחֲרָיִם: ^{יט} וְעַתָּה כְּתַבּוּ לָכֶם

תו"א (יז) וחרה אפי בו, מגינה ה' (יח) ואנכי הסתר אסתיר, שם: סולין קלט: (ט) ועתה כתבו, נדרים לת, סנהדרין
כא: עקדה שע' יט.

רש"י

(יז) והסתרתני פני, כמו שאיני רואה בלחסי:

העמק דבר

את צעל צרית, ואת אלהי ארם ואלהי צידון, וכל זה היה אחר אשר נגדרו לע"ז מנכר הארץ, והקצ"ה הסתיר פנים מהם: (יט) ועתה כתבו לכם. לפי הפשט מזהיר למשה שיכתוב את השירה הזאת בספר תורה וילמדה את בני ישראל, דלא ככל פרשיות שבתורה שמתחלה דבר משה צעל פה לישראל כמו ששמע מפי הקצ"ה, ואח"כ כתב, אבל שירת האזינו הזהירו ה' שיכתוב ויגמור התורה וללמד את בני ישראל ממוך הכתב, כדין תורה שכתב צוה"ו, וכן עשה משה כמזכור להלן כ"ג וכתוב משה וגו' ואח"כ וילמדה וגו'. ומש"ה נהג זה משה כדין שאנו עושים לצורך על התורה כשמלמדים ממוך הכתב וצרכים, כדאי צירושלמי צרכות פ"ז מה תורה צרכים טעון צרכה, וכך עשה משה כדכתיב כי שם ה' אקרא וגו', וכדאי בצרכות דכ"א, אע"ג שלא נהג משה הכי עד כה, היינו משום שעד כה היה באופן שהשכינה מדברת ממוך גרונו, והוא דרך נסי שאין טעון צרכה. וכמו לענין פרנסה לא התפלל במדבר מחמת שהיה הכל צורך נס כמש"כ בספר במדבר כ' י"ג, כך לא צריך על התורה בשעה שהיתה דרך נס, משא"כ שירת האזינו ה' הקריאה ממוך הכתב ושלא צורך נס, מש"ה ה' טעון צרכה. והיינו דכתיב להלן ל"ג מ"ד ויצא משה וידבר את כל

לאהבת ה' שאינו ע"ז ממש, אלא ענות המשמרים מע"ז, ובשציל שלא שמרו העצות, הגיעו לידי זנות ע"ז ממש: (יז) וחרה אפי בו ביום ההוא. בזמן שזנו: ועזבתים. למקרה צלי השגחה לטובה, וצלי רוח הקדש: והסתרתני פני מהם והיה צאבול. כמש"כ שופטים צ' ט"ו ככל אשר ינאו יד ה' היתה צם לרעה כאשר דבר ה'. וכתיב בעזיבה והסתיר פנים בלשון צבים, כי לא היו הכל שוין צוה, אלא כל א' לפי ערכו היה בעזיבה והסתיר פנים ממה שהיה ראוי להיות, וכל שיש הצדל כתוב בלשון צבים כמש"כ צכ"מ: ואמר ביום ההוא. צעם הוא יהיו מושצים: ה"א כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה. בשציל שהקצ"ה מסתיר פנים ממנו ומראה צוה אשר לא חפץ צנו, ובע"כ מוכרחים אנחנו לעבוד ע"ז, על כן כתיב ויוסיפו לעשות הרע וגו', והוא בשציל שלא היה בכל השנים הללו באור הנבואה ורוה"ק: (יח) ואנכי הסתר אסתיר וגו'. אוסיף להסתיר פנים הרבה: ע"כ כ"ה הרעה אשר עשה. על מה שהם מוסיפים לעשות הרע, כך אני מוסיף להסתיר פנים: כי פנה אל אלהים אחרים. כי כל כך עזירה גוררת עזירה עד שהגיע לע"ז שאינו מאלהי נכר הארץ, אלא כלל אלהים אחרים, כמו שאח"כ עזדו